

De schoolmeesters van Dokkum in de loop der tijden

Latijnse school

Rectoren

Reeds vroeg was hier een latijnse school: van 1592 tot 1600 (e.v.) kreeg Dokkum geregeld 400 c.g. per jaar uit de kloosteropkomsten voor de rector en schoolmeesters.^a De raad stelde de rector aan en de andere meesters werden door de raad met advies van de rector aangesteld.^b

De oudst bekende rector in Dokkum was Alardus Aulaetus. Hij ontving op 12 nov. 1585 37½ c.g. voor ¼ jaar schooldienst.^c Hij was hier dus al in aug. 1585. Hij zou tot mei 1587 blijven. In mei 1587 kwam mr. Stephanus Ubely eerst 'Afridony' geheten en later na 1600 werd hij 'Schoningh' genoemd. Ook zijn traktement was viermaal 37½ c.g.; in 1588 ontving hij viermaal 25 c.g.; in 1589 viermaal 18 c.g. 15 st.; in 1595 viermaal 25 c.g.; in 1599 viermaal 37 c.g. 10 st.; in 1604 viermaal 47 c.g. 10st. en in 1607 viermaal 66 c.g. De stad betaalde zijn huishuur (37 c.g. 10 per jaar) aan Jelle Beima. Op 2 april 1608 ontving hij 9 c.g. 8 st. voor de dedicatie van zijn boek *De christelijke vrede*, aan de magistraat gedaan. In 1611 leende hij de stad f 700 tegen 7% rente. Hij was hier in 1619 nog toen hij de formulieren naar aanleiding van de Dordtse Synode tekende in het classisboek van Dokkum.^d Hij werd toen 'moderator' oftewel 'rector' genoemd. Op 16 juni 1623 was Stephanus Ubely nog steeds rector te Dokkum.^e Op 1 nov. 1626 werd het traktement van de rector met 50 c.g. verlaagd. Hij is elk geval vóór 15 dec. 1628 overleden.^f

In jan. 1622 kwam Epeus Adama, rector van Sloten, als rector van de latijnse school te Dokkum. Op 13 mei 1633 was Tobias Gutberleth rector te Dokkum. Zijn traktement werd toen met 50 c.g. verhoogd.^g Op 5 sept. 1635 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Tobias Gutberleth, rector, en Geeske Brongersma van Kollum. Hij vertrok in 1638 en werd later rector te Leeuwarden.

In 1638 werd de conrector Tammo Nicolai Oosterzee door de magistraat tot rector aangesteld. Hij werd op 3 mei 1641 tot predikant te Aalsum beroepen. Op 20 mei 1641 benoemde de magistraat Johannes van der Maelen tot rector, op het goede rapport van de scholarchen. Hij had zich te regelen naar de schoolwetten, 'desen jare bij den Magistraat geïntroduceert'.^h In 1649 was hij tevens medicus en ook burger-hopman. Op 22 sept. 1650 werd zijn huwelijk geproclameerd met Trijntie Hendriks, weduwe van burgemeester Escke Saeckes. Hun zoons Joannes en Michael werden hier resp. gedoopt in maart 1649 en april 1656.

Op 19 dec. 1650 werd Henricus Adriani tot rector gekozen. Uit zijn beroepbrief (hij mocht

a Ordonnantieboek van Gedeputeerde Staten.

b Resolutie 20 jan. 1586.

c Stadsrekenboek.

d S. Cuperus, *Kerkelijk leven der Hervormden in Friesland tijdens de Republiek* (Leeuwarden, 1916-1920), II, p. 173.

e Bildt N3, f. 96.

f T.A. Romein, *Naamlijst der predikanten [...]* (Leeuwarden 1886), p. 134.

g Resolutie Magistraat.

h Resolutieboek.

geen juridische praktijk uitoefenen en geen regeringsfunctie bekleden) blijkt, waardoor Joh. van der Maelen het blijkbaar verkorven (verbruid) had. Deze werd dan ook in maart 1656 tot vroedschap aangesteld, en was in 1670 burgemeester. Met Henricus Adriani ging het echter ook niet goed: hij probeerde de schoolwetten met voeten te treden, verzuimde de school en was 'contrarolleur voor de Heeren Raden ter Admiraliteit'.^a Het regende klachten. Hij moest dat 'contrarolleurschap' binnen 8 dagen opgeven. Op 30 jan. 1656 werd hij voor de keuze gesteld: of de school verlaten of het 'contrarolleursambt'. De beslissing werd aan Gedeputeerde Staten gelaten en hij werd toen afgezet.^b

De magistraat was gemachtigd een nieuwe rector te verkiezen en op 19 maart 1656 verkozen zij in zijn plaats Gellius ab Ammama uit Franeker. Het traktement bedroeg toen 400 c.g. Op 19 juni 1658 was zijn gerechtelijke huwelijksproclamatie met Jancke van Idzinga. Hun zoon Sixtinus werd hier gedoopt in april 1659. Gellius kwam in april 1664 nog voor in de doopboeken en is hier in 1665 gestorven. (Gellius van Ammama was een zoon van Sixtinus van Ammama, hoogleraar Hebreeuws te Franeker.)

Op 8 nov. 1677 was zijn weduwe blijkbaar ook overleden, want toen werden curatoren benoemd:^c

Matthijs Idsinga secrts. van Barradeel en Dr. Hermannus Idsinga, Adv. v/d Hove v. Frl. en Pensionaris der Stede Dokkum en Ontvanger der Lijfrenten deser Prov., beide volle omen moederswegen van Maria v. Amama (± 16 jaar) nagelaten weeskind van Gellius Amama, in leven Rector scholae deser Stede (Dockum), bij Janeke Idzinga in echte getogen; benoemd tot curatoren, benevens Nicolaus Radbodus secrts. v. Dockum.

Op 5 nov. 1665 verkozen de 'Burg[emeester]en en Raedt na ingenomen onderzoek van onse Scholarchen' tot rector Casparus Wesling, in plaats van de overleden rector Gellius van Amama. Het traktement was toen 300 c.g., boven de schoolpenningen. Op 11 mei 1667 werd het traktement op 400 c.g. gebracht. Hij is gestorven in het laatst van 1669 en was 'S.S.M. cand.'.^d

Op 18 jan. 1670 werd Emo Lucius Aeldrecht JUD (=juridisch doctor) 'op profijten en emolumenten als voren' tot rector gekozen. Hij vertrok reeds eind 1671 als rector naar Harlingen. Op 18 dec. 1671 werd Hermannus Hachtingius, 'S.S.M. cand.' en sub-rector alhier, zijn opvolger als rector. Ook hij ontving dezelfde profijten en emolumenten als voren. Hij deed in 1673 afstand van zijn post, doch bleef hier wonen en was in de jaren 1685-1690 nog burgemeester van Dokkum.

Op 1 okt. 1673 werd gekozen tot rector: Wilhelmus Wilhelmi, S.S. theologisch doctor en gewezen professor in Harderwijk. Het traktement was nog steeds 400 c.g., benevens de schoolgelden. In 1674 is hij naar Leiden vertrokken.

Op 12 okt. 1674 verkoos de magistraat tot rector: Henricus Keller, 'S.S.M. cand.' op 400 c.g. traktement boven de schoolgelden, ingaande 1 nov. Op 13 april 1676 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie met Odina van Dijck, van Groningen. Hij werd in juli 1677 benoemd als predikant te Burgum.

a Resolutie Magistraat 7 juli 1655.

b Resolutie Gedeputeerde Staten 14 sept. 1655 en 22 febr. 1656.

c Op 8 nov. 1677 werden Matthijs Idsinga en dr. Hermannus Idsinga, samen met Nicolaus Radbodus, de curatoren van Maria van Amama, ca. 16 jaar, weeskind van Gelluis Amama en Jancke Idsinga.

d *Sacro Sancti Ministeri cand.*=kandidaat tot de Heilige dienst, d.w.z. beroepbaar als predikant.

Op 13 okt. 1677 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Antonius Lambergen, 'rector scholae Doccum' uit Groningen, met Anna Marswal van Schiermonnikoog. Zij zijn op 28 okt. van dat jaar getrouwd. Hun zoons Pieter-Adriaan, Otho en Pieter zijn hier resp. gedoopt op 2 nov. 1679, 26 aug. 1683 en 18 april 1686. In 1690 was hij hier nog als rector. In juni 1701 was dr. Antonius Lambergen nog als rector te Dokkum; hij was toen 'in't 56^e jaar'.^a In dec. 1712 was hij hier nog steeds; hij was toen 68 jaar oud.^b

Op 16 nov. 1724 was Petrus Savoys, medisch doctor en rector van de latijnse school te Dokkum, 38 jaar oud.^c

Op 17 febr. 1743 trouwden ds. Johannes Hermannus Muller, kandidaat en rector, en Wijske Bok, beiden van Dokkum. In 1748 was hij een van de Doelisten. Hij was hier in 1776 nog als rector, maar is in dat jaar of in 1777 overleden. Op 7 dec. 1782 is zijn weduwe overleden.

Op 19 mei 1777 zijn te Bedum getrouwd: Johan Adam Nodell, rector van de latijnse school te Dokkum, en Regina Catharina Lange uit Groningen. Hij was in 1754 geboren te Leeuwarden. In 1780 werd Joannes Adamus Nodell nog steeds genoemd als rector van Dokkum.

Op 14 juli 1780 werd hier geboren Sicco, zoon van de rector Richeus van Ommeren en Yda Satink. Richeus van Ommeren was in 1757 geboren te Leeuwarden. In 1780 is hij uit Dokkum vertrokken of is hij overleden.

Van 1780 tot 1788 was Jan Willem de Crane rector te Dokkum. Hij werd later professor te Franeker. In 1788 was Ecco Nicolaas Epkema hier rector; hij was in 1759 geboren te Wirdum. In 1789 is hij naar Enkhuizen vertrokken.

In 1789 werd Bocchus Slothouwer hier rector. Hij was in 1767 geboren te Leeuwarden als zoon van de bekende Leeuwarder rector Valentijn Slothouwer. Op 6 nov. 1791 zijn te Dokkum getrouwd: Bocco Slothouwer, rector van de latijnse school te Dokkum, en Jetske Jaarda van Wanswerd. Hij was het in 1795 nog toen hun zoon Menholt hier op 8 maart 1795 geboren werd.

Op 7 okt. 1796 is Johannes Visscher, rector van de latijnse school, oud 23 jaar, te Dokkum overleden. Hij was de zoon van Severinus Visscher.^d

In het voorjaar van 1797 werd Isaac Wibrandsz. Verweij rector van de latijnse school te Dokkum. Hij werd in 1798 als rector beroepen te Franeker. Van 1799 tot 1804 was G. Wolters rector te Dokkum. In okt. 1804 kwam zijn opvolger P.H. Peerlkamp uit Haarlem. In aug. 1806 werd Petrus Hofman Peerlkamp genoemd als rector van de latijnse school. Hij trouwde op 5 juli 1810 te Akkerwoude met Sytske Tjepkes Hiemstra van Dokkum. Hij was hier zeker tot 1812 als rector.

In juli 1828 werd dr. K. Stort hier genoemd als rector; hij is in 1833 gestorven. In dat jaar kwam zijn opvolger: dr. Johannes Henricus Warren. Hij was geboren op 25 nov. 1814 en is op 24 okt. 1844 gehuwd met Wijske Sjoerdina Fockema. Hij overleed op 20 dec. 1853, bijna 44 jaar. Zijn vrouw overleefde hem en bleef met 5 kinderen achter.

Sedert juli 1854 was dr. Reinhardt Kruisinga Homan rector te Dokkum. Hij was benoemd bij Koninklijk Besluit van 16 juni 1854; hij was 'Phil. Theol. et Lit. Hum. doctor'. In maart 1863 wordt aan de latijnse school te Dokkum een docent in wiskunde en moderne talen

a Processtukken.

b Processtukken Civ., port. 228, no. 24.

c Processtukken Crim., port. 73.

d Advertentie *Leeuwarder Courant*.

gevraagd. Het salaris bedroeg f 400, boven kost en inwoning (bij de rector). In aug. 1863 werd P.C.J. Lapidoth in deze functie benoemd. De rector had toen een nieuwe woning met grote tuin betrokken en vroeg meer kostleerlingen. Rector Kruizinga Homan bleef tot de opheffing van de school in 1879 en werd toen conrector van het gymnasium te Den Bosch.

Conrectoren

In aug. 1588 was Hilarius Sibrandi hier als conrector, die op 21 dec. 1588 zijn eerste kwartaalloon van 21 c.g. ontving ('Allerheiligen verschenen'). In 1589 ontving hij echter maar viermaal 6 c.g. 5 st.; in 1593 viermaal 8 c.g. 5 st., plus 16 ggd. per jaar als huishuur. Op 3 juli 1596 werd hij 'gewesene' conrector genoemd; hij ontving toen nog 6 c.g. 18 st. voor een half-kwartaal gage en huishuur sedert mei.

Zijn opvolger Boëtius Ludolphi ontving in nov. 1596 een bedrag van 8 c.g. 5 st. voor een ¼ jaar traktement. Zijn traktement was viermaal 8 c.g. 5 st., plus 16 ggd., plus sedert 1601 nog 9 c.g. 'van 't singen in de kerck', dus in totaal 64 c.g. 8 st. per jaar. In 1604 kreeg hij nog 40 c.g. meer. Op 12 jan. 1606 nam de magistraat het besluit om hem in mei 1606 te ontslaan.^a In mei 1606 kwam mr. Petrus Arcerius als conrector. Het traktement was toen 95 c.g. 8 st. Hij kreeg op 17 mei 1607 een bedrag van 21 c.g. 'als een vereering voor de dedicatie van sijne Theses Inaugurales, aen d' Magistraat gedaen'. In 1619 tekende hij de formulieren voor de classis. Op 23 okt. 1613 was zijn gerechtelijke huwelijksproclamatie met Lummeke Hasecamp. Hij werd in aug. 1621 benoemd tot rector te Harlingen en is vrij snel daarna vertrokken.

In jan. 1622 kwam Epeus (Ypo) Adama, rector te Sloten, naar Dokkum als conrector. Op 23 okt. 1626 verhoogde de magistraat zijn traktement met 50 c.g., met ingang van 1 nov. In sept. 1627 werd dr. Epo Adama's zoon Lollius gedoopt. In nov. 1631 was Tijmentie Claesdr. de weduwe van wijlen Epcó Adama; er waren twee kinderen, te weten Antie 9 jaar en Lollius 5 jaar.^b

Op 26 mei 1632 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Tammo Nicolai Oosterzee, conrector in Dokkum, en Elske Koehoorn uit Den Ham. Hij kreeg op 13 mei 1633 een vrije woning. In mei 1633 verzocht hij, evenals sub-rector Bernhardus Aquila, kerkelijk examen te mogen doen voor de classis. Dit werd eindelijk toegestaan en nadat hij nog enige jaren (van 1638-1641) rector was geweest, werd hij in 1641 predikant te Aalsum.

Op 1 sept. 1638 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Wilhelmus Kiers (*dice* Roos), conrector alhier, van Groningen, met Maria Lefèvre van Middelburg. Op 20 mei 1641 was hij hier nog als zodanig en werd zijn traktement met 25 c.g. werd verhoogd tot 225 c.g. Hij stond hier tot in 1644 en werd toen Wilhelmus Aerum genoemd.

(In 1633 was Adam Roelandsen schoolmeester te Dokkum; in 1637 was hij hier nog. Hij was blijkbaar met verlof uit Nieuw Amsterdam.^c)

Op 26 nov. 1644 werd Douwe Dominicus Gauma tot conrector benoemd op een traktement van 225 c.g. Hij was getrouwd, want hij kwam in 1645 in het doopboek voor. Op 30 jan. 1656 werd hij evenwel afgezet, gezien het verval in het bijzonder van de school van de conrector.

a Resoluties Magistraat, f. 102.

b Authorisatieboek.

c Mededeling dr. Heerma van Voss.

In zijn plaats werd toen gekozen Nicolaes Hachtingius, die hier in 1657 als conrector genoemd werd. Op 3 dec. 1659 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Jelgerus Henricides, 'conrector scholae Doccum.', met Frouckien Claeses, eveneens uit Dokkum. Op 31 maart 1669 werd hier hun zoon Livius gedoopt. Spoedig daarna moet Jelgerus overleden zijn. Zijn weduwe Frouckjen Clases (weduwe van de conrector 'Jelgerus Bloemeijer') hertrouwde op 13 juli 1681 met Jan Jacobs, bombazijnwerker te Dokkum.

(De sub-rector Harmannus Hachtingius, die op 18 dec. 1671 tot rector gekozen werd, kan ook praeceptor of 3e latijnse meester zijn geweest.)

Op 22 april 1682 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Johannes Hilarides, conrector te Dokkum en in 1648 te Leeuwarden geboren, met Nieske Pieters van Dokkum. (Op 7 mei 1682 zijn zij getrouwd.) Hun zoons Nicolaas, Hijlcke en Pijter zijn hier gedoopt op resp. 7 okt. 1686, in jan. 1688 en op 19 mei 1695. Hij werd op 19 maart 1692 tot burger van Dokkum aangenomen.^a Hij is omstreeks 1700 naar Bolsward vertrokken.^b

Op 2 aug. 1705 zijn Petrus Steenwijk, 'candidaat en sub-rector te Dokkum', en Barbara Haarsma, ook van Dokkum, getrouwd. Hij werd in sept. 1711 predikant te Surhuisterveen. Op 23 april 1713 trouwde Hilka Hilarides, conrector te Dokkum, met Willemke Banga van Leeuwarden. Hij was hier in 1688 geboren als zoon van de conrector Johannes Hilarides. In sept. 1715 hertrouwde Willemke Banga, weduwe van wijlen de conrector Hylke Hilarides, met Harmen Sijmens Nauta.

De kandidaat en conrector Andreas Salmasius werd in juli 1721 predikant te Akkerwoude c.a.^c

Op 4 mei 1732 werd attestatie gelicht om elders te trouwen voor Lucas Johannes Spandauw, conrector te Dokkum, met Rinske Adama van Rinsumageest. Op 1 febr. 1733 werd hier hun zoon Georgius Ubbo gedoopt.

Ook op 17 aug. 1738 werd attestatie gelicht om elders te trouwen voor Johannes Hermannus Engelingh, conrector te Dokkum (sedert 1734), met Margrieta Martina Harkenrot van Appingedam. In 1741 was hij hier nog. Hij deed in 1757 afstand van zijn post en bleef hier wonen als emeritus-conrector. In 1770 werd hij omschreven als 'thans innocent'.^d In 1788 was hij hier nog.

In 1761 was ds. Engel (Angelus) van Minnen conrector te Dokkum. In mei 1762 werd attestatie gelicht om elders te trouwen voor ds. Angelus van Minnen, conrector, met Catharina Columba, beiden van Dokkum. Hij bekleedde de functie tot 1764.

In 1764 werd Johannes Sjaerda conrector te Dokkum. Hij was hier reeds praeceptor of sub-rector. In okt. 1795 werd een nieuwe conrector gevraagd in de Leeuwarder Courant, want Sjaerda was toen overleden.

In 1795 kwam Johannes Elf Lodema als conrector. Hij vroeg in jan. 1796 kostleerlingen.^e Hij was hier tot 1798. Later werd hij onderwijzer te Leeuwarden.

Van 1802 tot 1806 was David Dekker conrector van de latijnse school te Dokkum. Van 1807 tot 1815 was Jacobus Lubach hier als conrector. In 1816 is hij naar Haarlem vertrokken.

a Burgerboek.

b *Frysk Studinte Almanak* 1932, p. 67.

c Romein, *Naamlijst*, p. 463.

d Ordonnantieboek.

e *Leeuwarder Courant*.

Sub-(con)rector of 3e Latijnse meester

Op 5 febr. 1589 besloot de raad dat Salomon Antoniësz, schoolmeester, 'mede sal gestelt worden tegen 1 May e.k. in de grote schole en dat hij voor ieder ¼ jaar zal genieten 15 ggl. boven zijn contingent inde schoolpenningen.' Hij was hier slechts tot mei 1590, toen hij werd opgevolgd door mr. Joannes Petri, 'ondermeester'. Het traktement bedroeg toen 60 ggl.; in 1593 was het traktement 70 ggl. en in 1600 evenzo. Doch op 8 nov. 1600 ontving Joannes Johannesz 17½ ggl. van ¼ jaar gage vanwege zijn overleden oom Joannes Petri. In nov. 1600 kwam Suffridus Tetardi (Sjuck Tjaerds) in zijn plaats. Het traktement was 60 ggl. gage en 24 c.g. voor 'het uurwerkstellen in de groote toorn'. In 1605 ontving hij 122 c.g. en in 1608 132 c.g. Hij was hier in 1612 nog en ook in 1619 toen hij de formulieren in het classisboek tekende. Op 25 jan. 1639 was mr. Siuck Tjaerds nog te Dokkum.^a In 1619 tekende Reinoldus à Brederode, 'Iudimagister scholae Doccum.', de formulieren in het classis boek.

Op 30 juni 1627 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Hendericus Schefferus, sub-rector van de latijnse school, met Luduke Claessedr. Sierda. Nog in datzelfde jaar werd hij predikant te Hallum.

In 1639 werd Bernardus Henderici Aquila, geboren in 1604, tot sub-rector en voorzanger te Dokkum benoemd.^b Te Dokkum werd op 26 nov. 1631 zijn huwelijk geproclameerd met Antie Johannesdr. In mei 1633 verzocht hij de classis Dokkum om kerkelijk examen te mogen doen. Hij vertrok in 1633 uit Dokkum. Op 1 nov. 1636 werd hij praeceptor te Harlingen; hij studeerde toen te Franeker. Hij werd in 1637 predikant te Oosterzee en in 1639 te Jorwerd. Op 10 juli 1666 was Antonius (Theunis) Hansman sub-rector te Dokkum. Hij is gestorven vóór maart 1673.^c

Op 5 juli 1722 werd attestatie gelicht om elders te trouwen door Johannes Rosewinkel, kandidaat en sub-rector te Dokkum, met Aaltje Tjallingi Nauta van Ferwerd. Op 28 nov. 1723 werd hun zoon Albert hier gedoopt. In 1750 was kandidaat Rooswinkel nog steeds latijnse meester te Dokkum.^d Echter in okt. 1750 was er sprake van wijlen ds. Johannes Rooswinkel, kandidaat en sub-rector.^e

In 1761 was Johannes Sjaerda hier als sub-rector of praeceptor. Hij werd in 1764 conrector. Van 1765 tot 1766 was Laurentius Pottinga sub-rector in Dokkum. Daarna bleef deze post onvervuld; bijvoorbeeld in 1780, in 1795 en in 1799 ook nog.^f

De Nederduitsche meester

Behalve de rector en conrector waren er nog twee schoolmeesters, veelal ondermeesters geheten, van wie we misschien één voor derde Latijnse meester of 'hypodidasculus' mogen houden en één voor Nederduitse meester.

a Getuige Testament EEE3, f. 275°.

b Romein, *Naamlijst*, p. 641.

c Testamenten EEE3, f. 356.

d Cuperus, *Kerkelijk leven*, II, p. 180.

e Authorisatieboek.

f Zie voor de latijnse school te Dokkum ook: *Het Noorden* (29 aug. 1879), *Oostergo* jrg. 1881, artikelen van A.J. Andreae over Dokkum; *Nieuwe Dokkumer Courant* (9 sept. en 10 okt. 1947); *De Latijnse school* door D.J. Kamminga en W.K. van der Veen.

Mr. Simon Baernts was in aug. 1585 schoolmeester in Dokkum. Het traktement was toen 84 c.g.; in 1588 was het 68 ggl.; in 1589 ontving hij 15 c.g. voor kerk- en schooldienst. Hij was op 17 maart 1585 aangenomen als schoolmeester.^a Hij bleef hier tot mei 1598. Hij werd toen opgevolgd door mr. Christoforus (Christoffel) Fabius als ondermeester, ook op een traktement van 15 c.g. per jaar. Hij werd op 9 okt. 1601 'gewesene schoolmeester' genoemd en ontving zijn traktement tot *Jacobi* 1601. Er kwam voor hem geen opvolger. Mr. Johannes Wilhelmi was hier in aug. 1585 als schoolmeester. Het traktement bedroeg toen 84 c.g. en in 1588 was dat 60 ggl. Op 19 mei 1593 ontving de weduwe van Jan Willems nog 21 c.g. voor ¼ jaar schooldienst van haar overleden man. In mei 1593 kwam Douwe Idama in zijn plaats als 'mede-ondermeester', ook op een traktement van 60 ggl. Op 17 mei 1594 ontving zijn weduwe Mary van Bra nog 15 ggl. traktement. In mei 1594 werd mr. Eescke Djoerdsz zijn opvolger. Het traktement was 60 ggl. en 4 c.g. 10 st. 'van clockstellen'. Hij was hier in 1598 nog. In mei 1598 kwam mr. Nicolaus Volgra in zijn plaats. Het traktement bedroeg 60 ggl. en 24 c.g. 'voor clockstellen'. In nov. 1601 ontving hij jaarlijks 110 c.g., 'mede van voorsingen'. Hij was hier tot nov. 1602. Op 24 febr. 1603 ontving mr. Sijtse Sijtses (of Sythie Sythies) 24 c.g. 10 st. voor ¼ jaar schooldienst en 1 c.g. 10 st. 'van singen inde kercke'. In 1604 kreeg hij 110 c.g. per jaar en in 1605 120 c.g. Op 12 mei 1607 ontving zijn weduwe nog 30 c.g. van ¼ jaar gage 'van schooldienst en voorsingen en clockstellen'; in aug. 1607 ontving zij weer 30 c.g. In juli 1607 kwam mr. Jan Everts als schoolmeester; eveneens op 120 c.g. traktement. Hij is in 1611 overleden. Op 7 jan. 1612 ontvingen de erfgenamen van mr. Jan Everts, 'gewesene schoolmeester', een bedrag van 42 c.g. In nov. 1611 werd mr. Freerck Piers zijn opvolger; het traktement was toen 120 c.g. Op 15 jan. 1607 was Esche Drongius schoolmeester, waarschijnlijk te Dokkum.^b

School 1

In 1619 tekende Suffridus Tetardi, 'ludimagister Doccum.' de formulieren in het classisboek. Mr. Siuck Tziaerds (S. Tetardi), 'schooldiener binnen Doccum', verkocht op 17 april 1643 een huis 'in de Schoolsteyge' te Franeker.^c Op 22 sept. 1655 was mr. Siuck Tiaerds nog steeds schooldienaar te Dokkum.^d In 1633 was mr. Adam Roelandsen schoolmeester te Dokkum.^e Hij is echter in de doop- en trouwboeken niet te vinden. In 1633 ging Adam Roelants Groen van Dokkum naar Amerika en werd de eerste bekende schoolmeester in 'Nieuw-Nederland'. Op 24 april 1641 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van mr. Harmen Jacobs de Vries, schooldienaar te Dokkum, met Antie Jurriens, ook van Dokkum. In aug. 1645 werd hun zoon Jurrien hier gedoopt. Deze is jong gestorven, want in febr. 1656 werd er weer een Jurrien gedoopt. Op 18 sept. 1652 verkreeg mr. Harmen Jacobs Muijrer, schooldienaar te Dokkum

a Resolutieboek Dokkum, bl. 12.

b Hij was getuige bij een testament; Testamenten DDD1.

c Franeker NN1 en KK3.

d EEE2.

e Mededeling dr. Heerma van Voss.

en geboortig van Leeuwarden, hier het burgerrecht, evenals zijn zoon Jacob Harmens.^a (Dit was dus dezelfde persoon als Harmen Jacobs de Vries.) Op 30 maart 1669 was Antie Jurriens overleden, want toen werd Tiepke Lieuwes, koopman te Dokkum, tot curator aangewezen over Jacob Harmens (18 jaar) en Jurrien Harmens (13 jaar). Op 9 dec. 1668 (her)trouwde Jacob Harmens Muijrer met Maijke Sanders, weduwe van Jacob Prowaen, beiden afkomstig van Dokkum. Op 19 febr. 1670 werd hun zoon Sander gedoopt en in 1672 hun dochter Antie. Op 20 jan 1685 was er inventarisatie ten sterfhuize van wijlen mr. Harmen Jacobs Murer, geboortig van Leeuwarden en in leven schooldienaar te Dokkum. Zijn (voor)zoon Jurjen was op 12 jan. 1685 in het buitenland, maar hij keerde vrij snel weer terug en werd later mogelijk chirurgijn. Over hem werd Hendrik Hovet, mr. schoenmaker, benoemd als curator.^b Het huis van Jacob Harmen Jacobs stond 'op 't Blockhuijs' en was door hem aangekocht. Er was nog een schuld van 500 c.g. aan mr. Ysak Jochums, de curator over Sander en Antie Harmens. Er was nog een tegoed van een ¼ jaar wedde, 39 c.g. 10 st., te ontvangen op *Lichtmis* 1685.^c Harmen Jacobs Muijrer is te Damwoude begraven. Op 23 okt. 1692 werd Bartoldus gedoopt, zoon van mr. Nicolaes Bartoldus Rijtsenga. Op 3 maart 1695 werd weer een Bartoldus gedoopt. Op 16 jan. 1698 werd zoon Jacob gedoopt en op 20 mei 1702 Johannes. In 1702 waren Klaas Ritsinga, schoolmeester en 'voorsinger' te Dokkum en Geertie Jans echtelieden; zij waren toen beiden 35 jaar oud.^d (Voor in het doop- of trouwboek staat: 'Kl. Rijtsenga heeft 1 nov. 1690 van Jan Claesens ontvangen 2 doop- en 1 trouwboeken'.) Hieruit blijkt, dat hij tevens koster was.

De vorige koster Jan Claesens was hier reeds in 1662 en was ook schoolmeester; althans op 21 april 1680 was Jan Claesen schoolmeester te Dokkum; op 24 juni 1685 was hij hier nog.^e Op 7 febr. 1701 was Jan Clasen, in leven boekdrukker en schooldienaar te Dokkum, curator over Evert Heringhoff. Er werd rekening gedaan door Ate Pijtters Tebbetman, koopman en schooldienaar tot Paesens, *nomine uxoris* Hiltie Jans, en Jan Jansen te Dokkum, tesamen erfgenamen van gemelde Jan Clasen. De rekening liep vanaf 1685 af. Evert Hendriks Heringhoff was in Indië gestorven; Taeke Pijtters was zijn erfgenaam, over wie Jurrien van Viersen op 1 febr. 1700 curator was.

Mr. Nicolaas Bartholdus Rijtsenga was hier dus sedert 1 nov. 1690. Hij was hier in febr. 1704 nog. Waarschijnlijk bleef hij tot eind 1715, toen de hand in het doopboek veranderde.

Op 18 mei 1721 trouwde te Dokkum: Kornelis Baijens, schoolmeester, met Trijntie Teunis, beiden te Dokkum. Op 5 maart 1724 werd hier hun zoon Luitjen gedoopt. Mr. Kornelis Baijens was in 1692 te Oudega (Sm.), maar in 1694 niet meer. (In 1735 woonde te Harlingen een Cornelis Bajes.)

Omstreeks 1753 kwam Jan Jansen Fogtelo van Surhuisterveen. (Zie ook Bijlage 1.) Op 5 mei 1753 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Jan Voghtelo, schoolmeester, met Tjetske Faber, beiden te Dokkum; op 20 mei van dat jaar zijn zij getrouwd. Tjetske Faber moet spoedig overleden zijn, want op 29 sept. 1754 trouwde Jan Jansen Vogtelo, stadsschoolmeester te Dokkum, met Maria Louisa Groenewoudt van Beetsterzwaag. Hun zoon Johannes Jans Vogtelo is op 12 juni 1758 geboren te Dokkum. (Hij is gedoopt op 18 juni

a Burgerboek Dokkum, f. 269.

b Authorisatieboek.

c Dokkum W35, f. 212°.

d Processtukken.

e Authorisatieboek Dokkum U3.

1758 te Dokkum en trouwde hier op 1 juni 1788 met Trijntje Goslings (geboren te Dokkum op 8 december 1761 als dochter van mr. Goslings en gestorven op 16 dec. 1794.) Hij was gerechtsbode te Dokkum en is hier overleden op 15 juni 1801, nalatende 3 kinderen.) Hun andere zoons Jan en Klaas zijn hier gedoopt op resp. 26 sept. 1756 en 30 maart 1760, en zoon Ayso nog op 31 aug. 1765. Hij was maart 1767 nog stadsschoolmeester en ook in 1788 nog was Jan Jans Fochteloo schoolmeester te Dokkum. Zijn vrouw Maria Groenewoudt leefde in 1801 nog.

In okt. 1770 kwamen te Dokkum, met attestatie van Holwerd,; mr. Lambertus Sybrandus Huisinga, schooldienaar, en Maria Lucas Verblans. Hun zoon Lucas is hier geboren op 22 juli 1772 en ook kregen zij een zoon Sijbrand. (Deze is later gehuwd met Hiltje Elzes en hun zoon Lambertus Huisinga, geboren op 22 maart 1789, is op 21 mei 1809 te Veenwouden getrouwd met Hillegonda de Haan, beiden van Dokkum.) Op 6 okt. 1775 kregen ze nog een tweeling: Thijs en Johannes. Lambertus Huisinga is hier gestorven op 5 febr. 1793, oud 64 jaar. (Zijn vrouw Maria Verblans is hier gestorven op 7 maart 1802, oud 74 jaar.) In de *Leeuwarder Courant* in febr. 1793 werd wegens het overlijden van L. Huisinga een 'Nederduitse Stadsschoolmeester en voorzanger' gevraagd op een traktement van f 140. In mei 1796 stond hier aan het hoofd van de 1e school (na ca. 1800 Burgerschool genoemd): mr. Ruurd de Jong, blijkbaar de opvolger van mr. L. Huisinga. Hij was in 1793 gekomen van Hardegarijp. Zijn vrouw heette Lummigjen Arents Steenberg. Op 15 nov. 1793 werd hier hun zoon Albert geboren. Op 30 juni 1798 werd hun zoon Jentje geboren. Het traktement bedroeg f 260, plus schoolpenningen. Zijn vrouw is in jan. 1811 overleden. Mr. Ruurd de Jong is hier gestorven op 31 okt. 1832, oud 64 jaar.

In de *Leeuwarder Courant* van 7 mei 1796 stond een kort verslag van de werkzaamheden van het 'Committé van het onderwijs te Dockum':

in het openbaar Examen der Nederd. Scholen aldaar, op 3 May 1796 gehouden. Dit Comitté (voorz. Fred. v. Teuten) was ingesteld door het Gerechte der Stad, terstond na de heuchlijke Omwenteling. De pogingen tot verbetering van het jammerlijk verwaarloosd Onderwijs der Jeugd werden aanmerkelijk ondersteund en bevorderd door 2 bekwame en verlichte School-Leeraren in welker bezit Dockum zich verheugen mag: de oudste genaamd Ruurd de Jong en de jongste Sjoerd Sijztes Teijema. De jongste meester had de eerstbeginnenden, die vandaar werden bevorderd (volgens een door het Comitté gemaakte regeling) naar de school v/d oude meester. Beide scholen waren in classen - naar de vorderingen - ingedeeld. De beide meesters kregen een zilveren eerepenning wegens hun verdiensten.

In sept. 1795 was te Dokkum de post van jongste schoolhouder vacant, waarvoor sollicitanten werden opgeroepen op een vast traktement van f 200; ingangsdatum 13 okt. 1795. En ook in okt. 1796 werden in de *Leeuwarder Courant* sollicitanten opgeroepen voor de post van 'jongste schoolmeester der stad Dockum' op een traktement van 260 c.g. en verdere emolumenten.

Mr. Ruurd de Jong werd in 1832 provisioneel opgevolgd door Poppo Sijztes Leopold, 2de rang. Eind 1834 kreeg deze een definitieve aanstelling. Het traktement was toen f 300, plus de schoolpenningen van ca. 100 leerlingen à f 2,60 per jaar. Hij overleed op 6 aug. 1839. In 1839 kwam Hendrik Leopold provisioneel en in 1840 E.H. Reitsma, eveneens provisioneel. Begin 1841 werd Jan Hendrik Jansen, 2de rang en ondermeester te Leeuwarden, benoemd

aan deze school te Dokkum. Hij trouwde op 19 mei 1841 te Leeuwarden met T. Staats. Hij is overleden op 5 april 1843, oud 27 jaar. Eind 1843 kwam E.H. Reitsma weer, die tot 1 april 1856 zou blijven.

School 2

In 1606 vertrok de schoolmeester Johannes Luderus uit Sint Annaparochie. De kerkenraad aldaar besloot de classis van Dokkum te 'remonstreeren, den ergerlijcken en schandelijcken afganck van onse gewesene Schooldr. Johannes Luderus die zich o.a. in de vergaderinge der Wederdooperen had begeven, etc.' Op 20 nov. 1609 ontving mr. Jan Ludgerus 10 c.g. van 1 jaar 'verbeteringe sijns diensts boven het traktement, welke hij van 't Landschap trekt'. Dus sedert nov. 1608 was hij in Dokkum. In febr. 1614 was mr. Jan Luderus nog steeds in Dokkum.^a In febr. 1627, toen zijn zoon Hendrik gedoopt werd, was mr. Johan Luyderus hier nog. (De vraag blijft dan open, waarom hij als schoolmeester in 1619-1620 de formulieren niet tekende. De verklaring daarvan zou kunnen zijn, dat niet allen tekenden.)

In 1631 was mr. Henric Jans in Dokkum.^b

Op 15 okt. 1659 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Anteunis Thomas Hansma, schooldienaar te Dokkum, en Trijntie Willems van Dokkum. Op 10 juli 1666 was Anthonis Hansman sub-rector te Dokkum.^c Op 9 nov. 1667 werd hij genoemd als schoolmeester te Dokkum.^d Trijntie Willems hertrouwde in jan. 1673 met Roymer Dirx, mr. kleermaker; zij heette toen de weduwe van wijlen mr. Anthony Hansma. In maart 1673 verzocht Uilck Teunis, weduwe van wijlen Thomas Hansman, voor haar kleinkind Jochem Theunis Hansman 'olt in 't 13e jaar', zoon van wijlen Theunis Hansman, in leven 'sub-conrector der schole te Dokkum' en Trintie Willems - die ging hertrouwen met Roimer Dircks 'mr. snider' - een voogd te autoriseren.^e

Op 1 juli 1660 trouwde te Dokkum: Hendrik Raetcamp, 'schoolmeester deser steede' met Pietie Clasen van der Meij van Leeuwarden. Hun zoon Claes hier werd hier in maart 1662 gedoopt, zoon Emanuel op 18 okt. 1663, Elnathan op 14 juli 1675, Hendrik op 6 juni 1669. Ook op 10 juli 1666 was mr. Hendrik Raadcamp te Dokkum.^f (Reeds in sept. 1647 kwam hier een Hendrik Jans Raatcamp voor; zijn zoon Marten werd toen gedoopt. Deze werd echter geen mr. of schoolmeester genoemd.)

Op 27 febr. 1675 was de gerechtelijke huwelijksproclamatie van Jan Hendricks Raedcamp, schooldienaar binnen Dokkum, en Auckien Jans van Leeuwarden.^g Zij zijn op 17 maart van dat jaar getrouwd. Op 15 april 1676 werd hun zoon Johannes gedoopt.

Op 10 aug. 1693 verkreeg Andreas Doorema, 'geboortig van Doccum', het burgerrecht. In de klapper werd hij 'schoolmeester' genoemd.^h Op 30 aug. 1696 werd Hilwert gedoopt, zoon van mr. Andries Doorema. Op 18 febr 1700 werd Johannes gedoopt en op 20 nov. 1706 Daniel. In 1720 werd hij Andreas Dorema, koster en Duitse schoolmeester te Dokkum,

a Doopboek.

b Authorisatieboek Dokkum.

c Testamenten EEE3, f. 356.

d Testamenten EEE3, f. 451.

e Authorisatieboek Dokkum.

f Testamenten EEE3, f. 356.

g Gerechtelijk Trouwboek Leeuwarden.

h Burgerboek.

genoemd. Toen was waarschijnlijk mr. Nicolaas B. Rijtsenga overleden en heeft mr. Andreas Dorema, waarschijnlijk in 1715, het kosterbaantje gekregen. Hij hertrouwde hier op 9 mei 1723 met Tietje Jans, weduwe van Lambertus Sierks, ook van Dokkum. (Zijn zoon Hillebrand Andreas Dorema trouwde eveneens in 1723 en is in 173 overleden.) Op 6 febr. 1724 werd hier hun zoon Julius gedoopt en op 22 april 1725 Jan. Zijn hand verdween in augustus 1726 uit het trouwboek.

Op 28 april 1725 was Gerrijt Harmens, schoolmeester te Dokkum, 45 jaar oud.^a

In 1730 werd Jan Teunis van der Elst hier benoemd tot schoolmeester en koster.^b In maart 1731 was J.T. van der Elst koster te Dokkum.^c Jan Teunis van der Elst schoolmeester en Pijttie Formers waren in okt./nov. 1732 echtelieden te Dokkum.^d In 1742 was Jan van der Elst nog steeds koster en schoolmeester van de stad Dokkum. Van juni 1730 tot juli 1745 was eenzelfde hand in de doop- en trouwboeken. Pijttie Formers, weduwe van wijlen Jan Theunis van der Elst, is hier gestorven op 8 juni 1774.

Op 2 mei 1751 was te Dokkum het huwelijk tussen Gosling Jans, schoolmeester, organist en klokkenist aldaar, en Saapke Oeges, geboren op 26 nov. 1725 te Lichtaard. (In febr. 1724 was hier reeds een Gosling Jans, die toen een dochter liet dopen.) Hij was op 18 maart 1726 geboren als zoon van de schoolmeester Jan Goslings te Ee en Trijntje Minnes Donga. Hun zoons Jan, Oege en Minne zijn hier resp. gedoopt op 24 febr. 1752 (blijkbaar overleden, want op 31 mei 1764 werd weer een Jan gedoopt), op 6 nov. 1754 en 21 april 1756. Hij werd hierbij telkens organist genoemd, nergens schoolmeester. Vermoedelijk heeft hij omstreeks 1759 als schoolmeester bedankt. Hij heeft het organistenschap in 1791 aan zijn zoon Jan Goslings overgedragen. Gosling Jans overleed op 81-jarige leeftijd op 16 juni 1807 en werd te Aalsum begraven. Zijn weduwe Saapke Oeges is op 18 dec. 1813 te Dokkum overleden. In okt. 1760 was Jacob Ronner schoolmeester te Dokkum. In mei 1759 was attestatie gelicht voor het huwelijk van Jacob Hendriks Ronner te Dokkum en Geeltje Menderts van Metslawier. Op 29 nov. 1772 werd hun zoon Petrus geboren en op 20 juni 1776 werd geboren: Bernardus, zoon van Jacobus Ronner en Geeltje Menders Fennema. Jacob Ronner is gestorven op 4 nov. 1780.

In juli 1797 kwam Wibrandus Pannenburg hier als hoofd. Hij was in 1795 geboren te Oude-Pekela en was leerling van de beroemde Hendrik Wester aldaar. Hij is op 22 dec. 1799 te Dokkum getrouwd met Ruurtje Schut, eveneens van Dokkum. Deze school werd sinds 1800 de 2e school (Burgerschool) genoemd en was in de Koningstraat. Het traktement was f 260, de plus schoolpenningen. Hun zoons Hendrik en Justinus zijn hier resp. geboren op 9 sept. 1800 en 13 febr. 1807. Wibrandus Pannenburg herdacht op 19 juli 1847 zijn 50-jarige schooldienst te Dokkum. Hij verkreeg op 1 okt. 1853 eervol ontslag. Op 8 dec. 1853 werd hem vanwege 't Nut een zilveren medaille voor 56-jarige trouwe dienst uitgereikt. Hij overleed op 11 april 1856.

In 1853 werd P.W. van den Berg, 2de rang, provisioneel benoemd. Bij besluit van de raad zijn met ingang van 1 april 1856 de 1e en 2e Burgerschool verenigd tot één school met een jongens- en meisjesafdeling. Het hoofd der school werd op 1 april 1856 Ebe Hendriks Reitsma, 2e rang en hoofd van de 1e Burgerschool. Een nieuw schoolgebouw kon op 4 nov.

a Processtukken Crim. Port. 74.

b *It Heitelân*, maart 1952, bl. 48.

c Bolsward 1⁴.

d Proclamatieboek Oost-Dongeradeel.

1856 geopend worden. Deze school werd weldra *de Tusschenschool* genoemd. Reitsma was er tot 1874, waarna eervol ontslag volgde.

In 1875 werd hij opgevolgd door J.D. Bakker, die op 24 dec. 1874 was benoemd. Deze heeft waarschijnlijk bedankt, want in 1875 werd T. Deelstra aangesteld. De school heette toen de 2e Burgerschool. Hij vertrok op 15 aug. 1879, waarna deze school met ingang van 1 jan. 1880 gecombineerd werd met de Burgerschool.

School 3

In 1741 was Theunis Jans van der Elst, zoon van mr. Jan Teunis van der Elst, schoolmeester te Dokkum; hij was hier misschien al sinds 1739. Hij trouwde (hertrouwde?) op 7 juni 1761 met Wikje Sytses Bontekoe van Aalsum en was hier toen schoolmeester en koster te Dokkum. (Daar in die jaren ook Gosling Jans en Jan Vochtelo hier schoolmeester waren, moeten er toen dus drie scholen geweest zijn, zoals ca. 1800 dit aantal van drie scholen vast staat.) Hij was mei 1772 nog koster en schooldienaar te Dokkum. In 1773 kwamen hij en zijn vrouw beiden nog voor. Zijn broer Tomas Jans van der Elst is gestorven op 22 aug. 1790. Theunis Jans van der Elst was zeker in dec. 1795 nog koster. Hij is hier gestorven op 4 febr. 1800, oud 79 jaar en 4 maanden. Zijn vrouw Wikje is omstreeks 1808 overleden. In 1807 stond aan het hoofd van de 3e school: Freerk Jan Brouwer, die tevens koster was en voorzanger. Hij was hier al omstreeks 1806. Zijn traktement was f 140, plus de schoolpenningen. Hij is hier omstreeks 1800 gekomen. (Zijn naam kwam niet voor in de trouw- en doopboeken.) Hij ging eind 1828 met pensioen.

Kostschool voor Jongens

Op 1 juli 1829 werd evenwel deze 3e school vervangen door een *Bijzondere Fransche en Nederduitsche kostschool* voor jongens. Toen werd Jan Willems Meuter, 1^e rang en afkomstig uit Tiel, aangesteld op een traktement van f 500, plus schoolgelden. Hij overleed op 5 april 1837, oud 31 jaar. Toen werd een nieuw huis voor deze inrichting gebouwd en het oude verkocht.

Op 4 jan. 1838 kwam Martinus Pruijm, 1^e rang en kostschoolhouder te Almelo. Het traktement was f 300, een vrije woning en de schoolpenningen. Hij hield ook te Dokkum een opvoedingsgesticht, aanbevolen door B. en W.^a Hij werd op 12 april 1852 benoemd tot schoolopziener in het 3e district van Friesland. Hij bleef echter ook kostschoolhouder tot 1 april 1865, toen hij eervol ontslag verkreeg en naar Leeuwarden vertrok. De school hield toen op te bestaan als openbare school.

Op 1 april 1866 werd C. Petersen, van Makkum, benoemd als hoofd. Deze school werd vanaf toen *Dag- en Kostschool voor Jongeheeren* genoemd. De school was een bijzondere gesubsidieerde school voor MULO voor jongens. Vanaf 1867 was de naam *Instituut voor Jonge Heeren*. In 1879 werd R.J. Brandenburg aangesteld; hij overleed op 8 april 1881. Op 15 juni 1881 kwam J. Feenstra. Sedert 1866 was dit een bijzondere franse school voor jongens en sedert 1882 ook voor meisjes. Per 1 sept. 1901 was de school vacant en werd de school opgeheven. Het was de laatste (oude) gesubsidieerde bijzondere school in Friesland. De heer Feenstra had de raad bericht, dat hij met ingang van 1 sept. 1901 zijn inrichting dacht

^a *Leeuwarder Courant*, 13 maart 1838.

op te heffen en bedankte dus verder voor de hem sedert jaren verstrekte subsidie à f 1400 per jaar. Een verzoek van de raad aan de regering om een HBS met 3-jarige cursus werd afgewezen.

Andere schoolmeesters

In nov. 1606 werd 10 c.g. betaald aan mr. Beernt Ernsts, 'hem boven zijn gage, die hij van 't Landschap voor zijn schooldienst geniet, jaerlijks van de Raedt tot verbetering geaccordeerd, Allerh. verschenen'. Ook in nov. 1605 werd 10 c.g. aan mr. Beernt van Lunenburgh betaald en in nov. 1607 evenzo. Op 12 sept. 1608 ontving Marijke, de nagelaten weduwe van wijlen mr. Beernt Ernsts van Linnenbergh 'gewesene schoolmeester deser schole, 10 c.g. gagie e.k. Allerh. te verschijnen'. (Reeds in de jaren 1586-1588 kwam hier een Beernt van Lunenburgh voor, maar deze was geen schoolmeester.)

Op 11 maart 1704 was sprake van wijlen Jan Aalsen, boekdrukker en schoolmeester te Dokkum.^a

Op 5 sept. 1748 was Hendrik Dirx Wijnands, schoolmeester te Dokkum, 46 jaar oud.^b

In februari 1764 werd hier een mr. Wolff begraven.

In 1773 nam monsieur Van Essen te Dokkum kostleerlingen aan, voor f 200 per jaar.^c

Op 16 nov. 1850 overleed te Dokkum het in 1849 te Metslawier geboren jongste kind van Salverda Pzn., onderwijzer, en zijn vrouw A. van Dijk:

Alleen de hoop op een zalig wederzien bij den Heiland die "den Kinderen het Hemelrijk" heeft toegezegd, leenigt onze smart; en doet ons berusten in den wil van Hem die ons zoo blijkbaar heeft bijgestaan in onzen strijd tegen list en bedrog.

NB. Wij zullen steeds tot het plegen van bedriegerijen, onze medewerking weigeren; welke gruwelijke wraakmiddelen ook tegen ons mogen worden verzonnen en beproefd.^d

Het is niet duidelijk aan welke school te Dokkum deze Salverda als onderwijzer verbonden is geweest.

Franse school

Omstreeks 1800 was er een *Bijzondere Fransche School*, 2e Klasse, in Dokkum. (Wellicht was deze school het vervolg van de school van monsieur Van Essen in 1773.) In 1801 kwam daar als hoofd David Dekker, frans kostschoolhouder uit Heerenveen. Van 1810 [?] tot 1816 was J. Lubach hoofd, waarna deze school spoedig opgeheven werd.

Kostschool voor Meisjes

In 1820 werd een *Nederduitsche en Fransche dag- en kostschool voor meisjes* opgericht. Ook dit was een bijzondere inrichting, evenwel werd het hoofd door de stadsregering

a Processtukken Crim., port. 83, no. 21.

b Processtukken Crim., port. 135.

c *Leeuwarder Courant*.

d Advertentie *Leeuwarder Courant*, 29 nov. 1850.

aangesteld.^a Op 1 dec. 1820 kwam mej. Sophia de Geus als hoofd; zij vertrok eind 1838. Op 5 aug. 1839 werd zij opgevolgd door mej. Josina Clara Maria Rouffaer. Zij ging eind 1847 naar Oost-Indië en in de loop van 1848 werd het instituut weer geopend onder leiding van mej. A.M. Gisius Nanning, m.i.v. 4 sept. 1848. Zij verkreeg in de zomer van 1854 eervol ontslag. Op 2 april 1855 werd zij opgevolgd door mej. Wilhelmina Jacoba Huijgens, *institutrice* te Lemmer. Zij is op 1 juli 1864 'met de noorderzon' vertrokken, waarna de school werd opgeheven.

Op 1 juli 1864, na opheffing van de openbare franse school voor meisjes, werd een gesubsidieerde bijzondere franse school voor meisjes in het leven geroepen, een dag- en kostschool voor MULO. Op 15 aug. 1864 benoemde de gemeenteraad mej. Susanna Dorothea ten Cate, uit Arnhem, als hoofd van deze school. Zij verkreeg op 1 mei 1867 eervol ontslag. Op 1 juli 1867 werd mej. G.J.C. Schouwenberg, *institutrice*, benoemd als hoofd. Zij verkreeg op 1 jan. 1872 eervol ontslag. Een nieuwe oproep is daarna niet meer gedaan.

In juni 1871 werd in Dokkum nog een niet-gesubsidieerde bijzondere school voor meisjes voor LO en MULO opgericht. In 1871 werd mej. H.G. Tideman aangesteld als hoofd. Spoedig werd deze inrichting ook door de gemeente gesubsidieerd. Mej. Tideman legde op 1 juni 1879 haar betrekking neer en werd toen opgevolgd door mej. E.J.A. ten Cate Huender. In 1880 is zij reeds vertrokken. Daarna kwam mej. J.E. Winkler Prins als hoofd. In 1882 werd deze inrichting opgeheven.

Armenschool

In 1841 werd te Dokkum een armenschool opgericht. Begin 1841 werd Ebe Hendriks Reitsma, 2^e rang en provisioneel aan de 1e Stadsschool alhier, hoofd van deze armenschool. Eind 1843 werd hij aan het hoofd van de 1e Stadsschool geplaatst.

Begin 1844 werd Tjisse Hermannus Sterringa, 2^e rang en ondermeester te Leeuwarden bij Folkertsma, aangesteld als hoofd van deze school. In 1852 werd de school vernieuwd. Op 7 juni 1856 werd door B. en W. van Dokkum het verbouwen van de stadstimmerschuur en woning van de architect tot een school voor minvermogenden aanbesteed. In 1871 werd een nieuwe school in gebruik genomen. Sterringa ging op 1 jan. 1883 met pensioen. Rond 1 april 1883 kwam als hoofd Henricus Scheepstra, onderwijzer te Drachten. Hij vertrok op 15 nov. 1890 naar Arnhem. Hij werd toen tijdelijk opgevolgd door G.T. Heidstra, 1e onderwijzer aan deze school. Op 1 april 1891 werd L. van der Heijde van Langezwaag (Jonkersland) benoemd als hoofd. De school is in 1891 geheel verbouwd. Van der Heijde werd in 1903 overgeplaatst naar de Burgerschool alhier.

Op 5 maart 1903 werd Aijzo Adolf van Douwen benoemd als hoofd. In 1910 werd de school voor kosteloos onderwijs opgeheven, met ingang van 1 jan. 1911. Vanaf die tijd had Dokkum één openbare lagere school. Van Douwen werd 1907 onderwijzer aan de Rijks Normaal Lessen te Dokkum; later werd hij vaste leraar. Op 1 nov. 1922 ging hij met pensioen. In 1923 werd hij lid van de gemeenteraad (V.D.) tot 1935; de laatste 8 jaar was hij wethouder. Hij overleed op 8 maart 1940 te Dokkum, oud 82 jaar.

In de opgeheven school aan de Oostersingel werd op 1 mei 1911 de chr. kweekschool

a Advertentie *Leeuwarder Courant*, 1 dec. 1820.

geopend. Na 1922 werd het de chr. ULO.

Burgerschool

In 1858 werd een nieuwe 1e *Openbare Burgerschool* opgericht. Op 15 maart 1859 trad Jan Harms Wieringa, 2^e rang en van Burum, aan als hoofd van deze school. Hij was geboren op 19 okt. 1819. Hij is in juli 1871 overleden. Op 4 dec. 1871 werd S. Gosses, van Gersloot, benoemd als hoofd. In 1879 werd de tussenschool met deze school gecombineerd. Gosses was toen tevens directeur van de Rijks Normaal Lessen. In 1881 werd een nieuwe school gebouwd bij de Woudpoort; op 1 juli 1882 werd de school in gebruik genomen. In 1903 ging Gosses met pensioen. Zijn oudste zoon was Izaäk Hendrik Gosses, historicus en geboren te Dokkum op 9 jan. 1873. Hij werd 1909 privatdocent aan de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam en in 1915 hoogleraar te Groningen. Hij is gestorven te Groningen op 23 jan. 1940. Een andere zoon was G. Gosses, de eerste hoogleraar Fries aan de universiteiten te Utrecht en Amsterdam.

In 1903 werd L. van der Heijde, van de armenschool, aangesteld als hoofd van deze school. Hij werd ook directeur van de Rijks Normaal Lessen, die in 1922 of 1923 werd opgeheven. Hij verkreeg met ingang van 1 juli 1924 eervol ontslag en is te Beverwijk overleden in okt. 1941, oud 82 jaar. Zijn opvolger trad op 1 juli 1924 in dienst: J.H.Z. Molewijk, zoon van S.R. Molewijk te Jubbega-Schurega. De school is in 1937 grondig vernieuwd en werd op 13 sept. 1937 in gebruik genomen. In 1954 was hij hier nog als hoofd van deze school.

MULO

In 1902 werd besloten tot de stichting van een *Gemeenteschool voor MULO*. In 1903 werd hiervoor subsidie verkregen en werd in de Korte Oosterstraat een school gebouwd, die op 4 sept. 1904 kon worden geopend. Op 23 april 1904 werd Johannes Hoogland uit St. Annaparochie tot hoofd benoemd; hij trad op 1 juli 1904 in functie. Hij vertrok op 1 dec. 1905 naar Den Haag. In 1906 werd hij opgevolgd door B.J. Helmens uit Brummen, die reeds op 12 okt. 1905 benoemd was. In 1910 kwam A.H. Fournier, die in 1913 opgevolgd werd door H.J. Bakker. In 1921 werd het een ULO-school en op 23 sept. 1937 ging H.J. Bakker met pensioen. Eind 1937 kwam zijn opvolger: J. Baas uit Schagen. In 1955 kwam er in Dokkum een nieuwe openbare ULO-school in Plan Zuid-West.

Bijzonder onderwijs

Christelijk nationaal

Op 5 sept. 1865 werd te Dokkum een bijzondere school voor christelijk nationaal onderwijs geopend voor LO en MULO, op de Steenendam. De school had twee kleine lokalen. Al eerder, in 1864 was S.D. Feenstra, hoofd van de openbare lagere school te Akkerwoude, benoemd. Hij bedankte echter. In 1865 werd Dirk Rogchus Bokma uit Franeker benoemd; het traktement was f 700 en een woning. Hij werd opgevolgd door W.A. Kopmels en in 1874 kwam D. Wolman als hoofd.

Op 11 nov. 1879 werd een nieuwe school met drie lokalen betrokken. In 1883 werd W.

Heukels aangesteld als hoofd. Hij overleed in april 1886. Op 1 sept. 1886 werd G.F. Wamelink uit Bolsward benoemd als hoofd. In sept. 1903 kwam er een nieuw schoolgebouw. In sept. 1910 werd de eerste ULO-onderwijzer aan deze school benoemd. In 1912 werd W. Klaver aangesteld als hoofd. Aan de school werd een MULO afdeling verbonden. In 1919 werd J. Formsma hoofd van deze school. Op 1 jan. 1920 werd de ULO-school zelfstandig. Formsma bleef aan het hoofd van de ULO-school. In 1923 werd het van de gemeente in bruikleen ontvangen gebouw aan de Oostersingel betrokken. Hij overleed in jan. 1948 en is te Garijp begraven.

In 1948 werd F. Goedvolk, onderwijzer te Rotterdam, hoofd van deze school. Op 21 mei 1953 werd een nieuwe chr. ULO-school geopend. Eind 1953 werd Goedvolk leraar aan de chr. ULO te Hilversum. Als zijn opvolger werd in 1953 A.W.T. Meijer van Ter Apel benoemd, die echter bedankte. In 1954 werd C. Fuijkschot, uit Middelburg, hoofd van deze school in Dokkum.

Lager onderwijs

In 1919 kwam er een afzonderlijke bijzondere school voor gewoon lager onderwijs. Op 1 jan. 1920 werd S.E. Wendelaar Bonga hoofd van deze school. Hij was geboren op 24 jan. 1887 te Dronrijp. Op 1 dec. 1907 werd hij onderwijzer te Driesum en op 1 april 1913 werd hij onderwijzer aan de ULO te Dokkum. Op 1 okt. 1935 werd voor deze inrichting een nieuwe school geopend, 'op de Fetze'. Wendelaar Bonga ging op 1 jan. 1948 met pensioen en werd toen opgevolgd door J. Faber, van Garijp. In 1953 was deze hier nog als hoofd.

Bijzondere MULO

In 1904 werd te Dokkum een bijzondere school voor gewoon onderwijs en MULO opgericht, voor rekening van de onderwijzeres mej. G.J. Schaafsma. Deze inrichting is evenwel in 1905 reeds weer opgeheven.

Rooms-katholiek

Op 16 nov. 1913 werd te Dokkum de eerste rooms-katholieke school geopend: de St. Bonifatiuschool, met J. Terpstra als hoofd. Deze is op 17 dec. 1933 op het ijs gevallen en overleden. In 1934 werd hij opgevolgd door A.J. Smits, onderwijzer te Leeuwarden. In nov. 1945 werd J. Damsma, onderwijzer te Heerenveen, benoemd als hoofd. Op 1 april 1948 kwam A. Bult, onderwijzer te Apeldoorn.

Christelijk Buitengewoon Lager Onderwijs

Op 28 nov. 1939 werd te Dokkum een chr. school voor Buitengewoon Lager Onderwijs (BLO) geopend: de Prinses Ireneschool, gehuisvest in een hulpschool. In nov. 1939 werd J.J. Bouwman, onderwijzer aan de chr. BLO te Dordrecht, aangesteld als hoofd. In 1951 werd hij lid van de Voogdijraad te Leeuwarden, doch bleef hoofd van deze school. In 1951 kwam er een nieuwe school, de Prinses Beatrixschool, aan de Rondweg. J. Bouwman was hier in 1955 nog als hoofd.

2e school voor chr. nat. onderwijs

Op 1 april 1953 werd de 2^e school voor chr. nat. onderwijs geopend in de voormalige ULO school aan de Oostersingel. In mei 1953 werd D. Albada van Oostwold (Gr.) aangesteld als hoofd; hij werd op 18 mei geïnstalleerd. In 1956 kwam er een nieuwe school: de 'Groen van Prinstererschool'.

Christelijke kweekschool

Op 1 mei 1911 werd in Dokkum een christelijke kweekschool is geopend in de opgeheven school voor kosteloos onderwijs aan de Oostersingel. Na 1922 werd het de chr. ULO.

Christelijk Lyceum

Op 9 sept. 1947 werd te Dokkum een christelijk lyceum geopend, voorlopig in het gebouw voor Christelijke Belangen. Toen werd dr. J.J. Gramsbergen, van Groningen, benoemd als rector. Conrector werd dr. W. Sprey, die op 1 okt. 1954 zou vertrekken.

Op 10 febr. 1954 werd het nieuwe schoolgebouw in gebruik genomen met de naam 'Christelijk Lyceum Oostergo'. Op 1 okt. 1954 werd dr. A. Bolhuis, conrector aan het chr. lyceum te Sneek, aangesteld als rector te Dokkum. Diezelfde dag trad drs. J.H. Drewes aan als conrector te Dokkum.

Ambachtsschool

Op 1 april 1955 werd te Dokkum een christelijke technische school (ambachtsschool) geopend met als hoofd H. Riddersma.

Bijlage 1

30 Oct. 1751

Actum in de Verg. v/d Mag^t. te Dokkum.

Aangezien de 2e Duytse schoolmr. en meede voorsanger Goslingh Jans tot Organist alhier is aangesteld, soo hebben Haar Agtb. naa ingenomen advijs der Heeren Scholarchen, weederom tot 2e Duytse schoolmr. en voorsanger in de Kerk deser Steede vercooren Jan Vogtelo schoolmr. te Seruysterveen op een jaarlijks tractement van 100 c.gl.; aanvangh te neemen met den 1 Nov. 1751 en bij quartalen aan deselve naa ingegeven Request op ord.^{tie} te betalen.

En dewijle de genomineerde Jan Vogtelo voors. dienst met danksegginge heeft aangenomen, ook te Suruysterveen sigh losgemaakt, soo wordt deselve tot 2e Duytse schoolmr. en mede voorsanger op voorz. jaarl. tractement bevestigd, hebbende alvorens beloofd, gelijk op heden nogh gedaan heeft, de schoole naa behooren waar te neemen, de jeugd met allen yver te institueren, Haar Agtb. alle schuldige respect toe te dragen en te obedieren, voorts sigh naa de schoolwetten, soo reede zijnde als in het toecoomende gemaakt wordende, te reguleren, gevolglijck sigh te gedragen als een braaff schoolmeester en voorsanger betaamt. Welks Haar Agtb. verhoopende wordt de aangestelde Jan Vogtelo, 's Heeren genade en zegen toegewenst. Actum etc.

Get. D. Ruimsadelaar; ter ord.^{tie} van H. Agtb.

Get. B. Suiderbaan 1751.

22 juny 1765

Jan Vogtelo op zijn verzoek begunstigd met de bediening van het Yzigen der Seepstokers en Brouwersvaaten in plaats van wl. David Gering. Actum Doccum 22 juny 1765. Ter ord.^{tie} van Haar Agtb. [Get] B. Suiderbaan.

Denzelfden dag heeft Jan Vogteloo de eed op de instructie in handen v/d pres. Burgemr.

Brantsma gepresteert.

1 december 1752. Ter verg. geproponeert zijnde, hoe dat de 2e Duytse schoolmr. Jan Vogtelo maar 100 c.gl. tractement geniet en de andere emolumenten van sijn dienst sooveel niet renderen dat van 't een en ander een reedelijk bestaan kan hebben, ende daarom te dughten staat dat hij bij de eerste occasie elders sal gaan, tot voorcomingh dies de Mag^t. hem de 2 laast gepasseerde vierendeels jaaren telkens 10 c.gl. uit de Gelden ad Pias en Publicos usus koomende, hebben geschonken en vermits voorsz. mr. in alle deelen soo in het institueren der Jeugd, voorsingen in de Kerk als andersins voldoet en het tractement geringh is, hebben Haar Agtb. eenparigh geresolveert en vastgesteld dat het tractement van genoemde Duytse schoolmr. jaarlijks met 40 c.gl. sal worden verhoogd, opdat hij alsoo alle vierendeels jaaren, waarvan 't 1e primo Febr. 1753 sal verschijnen, uit Stadts Comptoir in steede van 25, 35 c.gl. op ord.^{tie} magh trecken, sullende hiervan soo aan de Rentemr. Smedema als mr. Jan Vogtelo extracten tot naright worden gegeven.

Actum in de verg. van de Magistraat en Vroetschap den 1e Dec. 1752.

In kennisse van ons pres. Burgemr. en secr.^t

Get. Burmania

Get. Suiderbaan.

Bijlage 2

Dokkum had in 1860: 5 openbare scholen en 1 bijzondere school. (In 1856 wettig geregeld: het was een particuliere school van de onderwijzer Jan Taekes Beerda, 2^e rang. De school werd op 6 mei 1862 opgeheven en Beerda vertrok naar Adorp.)

Openbare scholen in 1860:

1. Franse school voor meisjes.
2. Franse school voor jongens.
3. Burgerschool.
4. Tussenschool.
5. Armenschool.

Eind 1864: 4 openbare scholen (no 2,3,4,5) en 1 bijzondere (gesubs. Franse)

Eind 1865: 3 openbare scholen (no 3,4,5) en 3 bijzondere (2 bijz gesubs. Franse en Chr.Nat.)

Eind 1871: 3 openbare scholen (no 3,4,5) en 4 bijzondere (2 bijz. gesubs.Franse, Chr.Nat. en bijz. MULO meisjes)

Eind 1872: 3 openbare scholen (no 3,4,5) en 3 bijzondere (1 gesubs. Franse;1 Chr.Nat. en bijz MULO)

Eind 1879: 2 openbare scholen (no 3,5) en 3 bijzondere (2 gesubs.Franse en 1 Chr.Nat.)

Eind 1882: 2 openbare scholen (no 3,5) en 2 bijzondere (1 gesubs.MULO en 1 Chr.Nat.)

Eind 1901: 2 openbare scholen (no 3,5) en 1 bijzondere (Chr.Nat.)

Eind 1904 : 3 openbare scholen (Burgerschool, school voor kosteloos onderwijs; MULO) en 1 bijzondere (Chr.Nat.)

Eind 1911: 2 openbare scholen (Burgerschool; MULO) en 1 bijzondere (Chr.Nat.)

Eind 1913: 2 openbare scholen (Burgerschool; MULO) en 2 bijzondere (Chr.Nat en R.K.)

Eind 1919: 2 openbare (LO en ULO) en 3 bijzondere (Chr.Nat. Chr.ULO en RK.)

Eind 1929: 2 openbare (LO en ULO) en 3 bijzondere (Chr.Nat. Chr.ULO en RK.)

Bijlage 3

Dokkumer Skoalmasters yn 'e 2^e helte fan de sântjinde iuw^a

Fan Dokkum binne bewarre bleaun bleaun: “Schoolwetten der Stede Dokkum” fan 1662.^b Under it motto “Het Welvaren der Jeugd sij onse hoogste wet” jout it yn XV titels in heap foarskriften en bepalingen, wêr't har de Latynske en Duitse masters en Discipulen nei te hâlden en te dragen hawwe.

“De Magistraat der Stad Dokkum, insiende het groot verval van de Schoolen binnen hunne Stad, hebben tot wegh-neeminge van dien, deese Wetten ingevoerd, willende expresselijk dat deselve van een jegelijk, die de selve eenigins concerneeren, sullen striktelijk geobedieert worden”, stiet der ûnder. Dizze “Schoolwetten” slaan yn haadsaak op de Latynske skoalle, de gewoane, de “Duitse” skoalle wurdt mar yn 't foarbygean neamd. Sa wurdt dan yn de I Titul foarskreaun:

“De Rector en alle Meesters sullen de Ed. Magistrât en Scholarchen deeser Steede alle schuldige eere en gehoorsaamheid bewijzen.” (De Scholarchen, dat wiene de Skoalle-opsjenners, in stedelike kommisje foar dit tafersjoch, troch de Ried beneamd.) Buiten weeten of consent van Magistrât en Scholarchen: sullen sij niets onderstaan bij den handt te neemen, dat in dese Wetten niet uitgedrukt is. De Jeugd geen extra-ordinarie speeltijd vermogen te geeven, noch ook uit hunne schoolen blijven ofte van huis trekken (noch ook stiet der mei de pinne by skreaun-geen kolen des middags uit de schole laeten haelen.) Meede niet eenige nieuwe boeken (in deese Wetten niet uitgedrukt) onderstaan in de schoolen te voeren en te leeren.

Alle Meesters sullen op 't hoogste gehouden zijn, hunne Discipulen met een goed exempel in gesunde leere en godtsaligen wandel wel voor te gaan; syn Ampt in aller neerstigheid en getrouwigheid te verrichten, de Jeugd hem toebetrouwd goede seeden en manieren leeren, in de vreesse des Heeren tot alle godtsaligheid optrekken en voorts in alle goede Konsten trouwelijk onderwijsen; de samentlijke Schooljeugd, sonder uitneeminge van personen, lief hebben; d'eene sal des anderen Discipulen niet haaten, niet qualijck bejeegenen, noch door de eene ofte den anderen wegh syn College zoeken te onttrekken. (Over deesen verschil vallende, sullen aan de Magistrât ende Scholarchen sich vervoegen.)

De Meesters sullen tijdelijk (bedoeld wurdt: tijdig) inde Schoole moeten zijn ende voor de ure (sonder hooge nood!) niet vermogen wegh te gaan. De Hypodidasculus en de andere Duitse Meesters sullen altijd gehouden zijn hunne Discipulen bij beurten de Vragen ende Antwoorden uit de Catechismus des Sondags naa den middagh in de Kerken te laten opseggen sonder onderscheid van persoanen; in welken gevalle die Meester dan sal mogen van sijn gewoonlyke plaatse (yn 't fjouwerkant, foar 't foarlêzersboardtsje) afgaan en bij den Cathechismus-kinderen sich setten om goede ordre bij dien te onderhouden. Een der Meesters door siecte oft andere praegnante oorsaak absent sijnde, sal de naaste des afweesenden dienst neevens sijn eigen waarnemen. (En net de klasse de strjitte opstjoere sa as tsjintwurdich meastal bart.)

a Nei alle gedachten is dizze taheakke de tekst fan in lêzing dy't Hartman Sannes holden hat; earne tusken okt. 1953 en des. 1955. De tekst is omstaverre en wurdt hjir fanwegen de nijsgjirrige oanfoljende ynformaasje werjûn. (PvdM, des. 2023)

b Archief Gemeente Ljouwert, port. C164.

De kinderen sullen: Godt vreesen, haare Meesters eeren, sich onderling beminnen niet kibbelachtigh noch twistig onder malkanderen sijn; vóór de ure in de Schoole sijn, stiltjes en in goede ordre op hunne plaatsen needer sitten, hunne Lessens neerstigh leeren, niet sonder verlof van sijn Meester voor de ure mogen uitgaan, sonder eenige rumoer op de straaten te maaken al stiltjes en in goede ordre naa huis gaan, aan ouden en Gequalificeerden behoorlijke eerbiedigheit bewiisen; niet sonder consent van sijn Ouderen ofte den geenen daar hij onder staat (daarvan de Meester kennisse sal moeten hebben) uit de Schoole blijven. Die anders doet sal nae verdiensten gestraft worden. Sij sulllen alle Son-, feest- en Vastendagen in de weeken voor en naa de middag neerstigh ter Kerken gaan, vergaderende eerst elk in hunne schoolen en van daar met hunne Meesters in goede ordre naa de Kerke toegaan, sich stiltjes op hunne plaatsen needersetten, daar neerstigh luisteren tot de Predikatie, niemand verstoren, voor 't einde van de Predikatie sonder hooge nootd en sonder verlof van hunne Meester niet mogen uitgaan.

Des daags daarna sullen sij een weinigh naa haar begryp uit de Predikatie ondervraagd en de brood-dronkene naa behooren gestraft worden; de absenten uit de Kerke, tenzij datse haar wettelijk ontschuldigen, sullen ernstelijk gestraft worden; die oneerlijke spelen doen, als dobbelen, kaarten etc. en alle die om geld gedaan worden, als ook vuile reedenen, verkoppingen en verwisselingen van boeken etc., sullen sonder oogh-luiking van de Meester gegeesseld worden."

En sa giet it noch wat troch. "Die van des Rectors Discipulen ofte des Conectors hoogste Discipulen gehoort worden op der straaten ofte in den schoolen Duitsch te spreken, sal het Nota gegeven worden. De Meesters moeten dit Nota alle dagen 't sij met de plak, 't sij met de roede eisschen. Die dit Notam een dagh en nacht oover bij sich behout en door sloffigheit versuimt aan een ander te geeven, sal swaarder gestraft worden, doch soo, dat alle geldstraffen verboden sijn.

Van de Duitse Meester staat er dan nog expres, dat sijn eigen ambt is de jeugd wel en perfekt te leeren leesen, schrijven, zijfferen en reekenen; dat hij geen boeken in de Schoole sal leeren als die met het suivere woord Gods en de confessien van de Gereformeerde Kerke oovereenstemmen.

De Hypodidasculus draagt de persoon en last van Latijnsche en Duitse Meester en mag niet met meer dan 50 duitse klerken beswaard worden."

Fierder giet it oer de Latynske skoalle en de boeken dy't der yn de ferskillende klassen brûkt wurde moatte. De skoalletiden binne simmers fan 6-8, 9-11, 1-2 en 3-5 oere en winters (fan 10 sept. oant 14 mrt.) 8-11 en 1-4 yn alle skoallen. Alle masters sille har Discipulen Woansdeis en Sneons fan 12-1 oere "inde Fundamenten der Christelijker leere onderwiisen en tot alle deugd en Godsaligheit vermanen, elck naa hun begryp sijnere Discipulen: de Rector en de Conector met leeren en verklaren vande Heydelbergsche Catechismus, andere Meesters met leeren en inscherpen van de Thien Geboden, 't Gelove, Onse Vader, etc."

Der sil geregeld repetearre wurde, wat it Reglement "kortjes weederhaalen" neamt, de Discipulen fan de Rector sille alle trije moannen in Oratio meitsje en foardrage, der sille Disputen hâlden wurde, alles yn it Latyn fansels. Mar ek yn de Duitse schoolen "sullen twee en twee teegen malkanderen aangaan; wie minst feylt ofte misset, sal Over-winner sijn, de Over-winner sal gepreesen, en de *Trucus* ofte overwonnene sal beschaamd worden."

Woansdei- en sneontemiddeis is der frij, foar eltse Jiermerk 3 en foar de Feestdagen 5 frije dagen, elts healjier nei de Examinatie en oergong nei hegere klassen, 8 dagen frij. Alle

lessen, moarns en middeis wurde mei gebed iepene en sluten; ien fan de Discipulen sprek it gebed út. “De reste sal met gebogen knijen, ontdekten hoofde, gevouden handen in alle stilte en stemmigheit naa bidden. It skoallejild wie foar de Rector fan eltse learling 25 st., de Conrector 18, de Hypodidasculus 14 en de Duitsche Meester 8 st. yn it fearnsjier. Derby kaam foar de Claviger (concierge) fan de Latynske discipulen 1 st., fan de Duitsche ½ st. “Die eenige extra-ordinaire onderwijzingen ofte repetitien bij de Meester in hunne huizen genieten, betalen het dubbelde schoolgeld.”

Sjoch hjir it foarnaamste út dizze skoalle-wetten. Wa wiene nei ±1662 de Skoalmasters en Leraren, foar wa't dizze Wetten gouwen?

Earst de Latynske skoalle.

Krektlyk as yn de oare Fryske stêden is ek de Latynske skoalle fan Dokkum al tige âld. Dizze skoallen binne - tinkt my – te beskôgjen as de fuortsetting fan de midsiuwske geastlike skoallen. De earst bekende rector fan de Dokkumer skoalle wie yn Nov. 1585 Dom. Alardus Aulaeteus; dat wy fan gjin eardere weet hawwe, komt troch dat de bewarre bleaune stedsrekken en -resolutieboeken net fierder tebek geane. Sûnt 1580 krige Dokkum jierliks 400 £ jiers fan de Fryske Steaten út de Kleasteropkomsten foar syn Rector en skoalmasters. De Rector hie in stedstraktemint fan 4 x 37½ c.g. en moast it fierder fan de skoalpinningen fan syn “discipulen” hawwe. De Rie fan de Sted beneamde de Rector; ek de oare masters: conrector, hypodidasculus of 3^e master en de Stedsskoalmaster der Duitsche schole, mar dizze alle gearre mei advys fan de Rector.

Al moai gau hearre wy hjir ek fan Scholarchen, troch de Rie beneamde Skoalle-opsjenners, meast dûmnys. Hja moasten de skoallen besykje, hiene it tafersjoch op handel en wandel fan de masters; hja advisearren “bij de examina” en as de Rectorslearingen har *oratie* hâlden en koene advisearje by beneamingen.

Bekende Rectoren hawwe west: Mr. Stephanus Ubely Schoningh (1587-tot zijn dood in ±1628), Dom. Johannes van der Maelen (1641-1650); hy hie him te hâlden oan de Skoalwetten yn dat jier (1641) troch de Magistraat fêststeld; de boppeneamde skoalwetten fan 1662 wiene dus net de âldste!

Mar yn 1662 doe't de nije Skoalwetten opmakke waarden, wie hjir Rector Dom. Gellius ab Ammama, 19 Maart 1656 troch de Magistraat beneamd. Syn foargonger Dom. Henricus Adriani (1650-1656) hie it mei de Skoalwetten fan 1641 net sa nau nommen; hy ferwaerloazge de skoalle, troch syn contrarolleurskip foar de Hearen fan de Admiraliteit. Foar de keuze steld: òf de skoalle òf contra-rolleur, woe hy leafst beide hâlde; dan wurdt er òfset troch Dippetearre Steaten, oan wa't de beslissing oerlitten wie en dy't de Rie autorisearje in nije Rector te beneamen. Dit waard dan G. van Abbema (1656-†1665). Om sok ferwaerloazgjen fan de skoalle fierder foar te kommen (Van der Maelen hie der ek al oare baantsjes by hân: dy wie û. oaren medicus en burger-hopman; dy bybaantsjes waarden no ferbean), waarden yn 1662 nije skoalwetten fêststeld, sa't wy yn de oanhef al lêzen hawwe. Mei't de bijbaantsjes ferbean wiene, waard it traktemint fan de stêd op 400 c.g. set Gellius ab Ammama kaam fan Frjentsjer, syn heit Sixtinus van Ammama wie der yn syn libben Professor yn 't Hebreewsk. Gellius troude yn Dokkum 19 juny 1658 (gerjochtlik houliksproklamaasjes) mei Jancke van Idzinga, út in âld-Dokkumer laach. Harren soan Sixtinus is hjir yn April 1659 doopt. Oant yn 1664 komt er yn de doopboeken foar; yn 1665 is er ferstoarn. Ta syn opfolger beneamde de Rie “na ingenomen ondersoek van onse scholarchen” Dom. Casparus Wesling (†1669).

(Dit Dom. foar dizze namme is net “predikant”, mar allinnich “Heer”; Wesling koe it lykwols wurde, want hy wie Theol. kandidaat.)

Bûten de Rector wiene der yn 1585 al 2 ûndermasters: de conrector en de hypodidasculus of tredde Latynske master, ek wol praeceptor neamd: doe resp. mr. Simon Baernts en mr. Joannes Wilhelmi. Dit is sa bleaun oant yn de 19e iuw op. De conrector hie in fêst traktemint fan de stêd fan 33 c.g. en noch 16 ggl. foar hûshier. Faak wie er foarsjonger yn ‘e tsjerke, wat him 9 gûne jiers opbrocht “van ’t singen in de Kerck”. Yn de 17e iuw is it traktemint ferhege ta 125 à 150 gl. Yn 1662 wie hjir conrector Jelgerus Henricides “conrector scholae Doccumensis”. Hy wie hjir al yn 1659, doe’t de 3e Dec. fan dat jier syn houliksproklamaasjes ôfkundige waarden mei Frouckien Clases fan Dokkum. Noch yn Maart 1669 lieten se in soan Livius dopen.

Foar 1681 is er ferstoarn, want 13 july fan dat jier troude syn widdo Frouckjen Clases (“wed. van den conrector Jelgerus Bloemeijer”, stiet der) mei Jan Jacobs, Bombazijnwerker te Dokkum.

Syn opfolger as conrector wie de ferneamde Johannes Hilarides, dy’t hjir yn 1681 fan Hylpen kommen wie en te Dokkum 7 Maaie 1682 troude mei Nieske Pieters fan Dokkum. (Sjoch oer him *Frysk Studinte Almanak* (1932), side 67.) Om 1700 hinne ferfear er nei Boalsert.

It is net alhiel dúdlik wa’t hjir yn 1662 Hypodidasculus of 3^e Latynske master wie, mar al moai wis wie it Hermannus Hachtingius, dy’t “subrector” neamd wurdt. Hy waard de 18 Dec. 1671 ta Rector beneamd, wie ek Theol. kandidaat. Net lang naam er syn funksje as Rector waar, want al yn 1673 die er ôfstân fan syn post, bleau hjir lykwols wenjen en kaam yn it Stêdsbestjoer. Yn 1690 wie er noch ien fan de 8 Boargemasters dy’t Dokkum doe hie!

En dan op ’t lêst noch: de Nederduitsche meester aan de Stadsschool. Dat wie hjir yn dy jierren master Harmen Jacobs, dy’t him earst “De Vries”, mar letter “Murer” neamde. Hy wie hjir al master yn 1641: 24 Apr. fan dat jier gerjochtlike houliksproklamaasje van mr. Harmen Jacobs de Vries, schooldienaar te Dokkum en Antie Jurriens, ek fan Dokkum. De 18 Sept. 1652 krige it Boargerrjocht: mr. Harmen Jacobs Murer, “schooldienaar binnen Dokkum, geboortig van Leeuwarden, benevens zijn zoon Jacob Harmens (Burgerboek van Dokkum, fol. 269).” Dat dit dochs deselde persoan wie, blykt út “de Inventarisatie ten sterfhuize van” mr. Harmen Jacobs Murer in 1685, wer ’t stiet, dat syn (1^e) frou Antie Jurjens (Meyer) hiet. Dat is dochs dúdlik. Dizze Antie Jurjen is lykwols ±1665 ferstoarn, want 9 Dec. 1668 troude master Harmen Murer opnij mei Mayke Sanders, widdo fan Jacob Prowaen, ek fan Dokkum.